

Жарко Лековић

Историјски институт Црне Горе, Подгорица
specijalplus@cg.yu

Манастири у Дробњаку

Манастири су представљали важан чинилац друштвеног и политичког развитка Дробњака. Православна црква је скоро хиљаду година, све до деветнаестог вијека, била готово једини носилац и представник просвете, па је и поставила све главне основе за културни прогрес. Многи њени представници су у прошлости показали дипломатске способности у политичким и државним пословима, као и велико родољубље. Њихова је заслуга што је снажно изграђена, развијена и очувана национална свијест, као и једна од ондашњих тежњи народа – борба за слободу и уједињење. Манастира – просветних расадника у старој српској држави било је највише у Полимљу и Потарју. Налазимо бројне трагове, али је утицај много мањи. У Потарју и Дробњаку постојале су цркве и манастири у сваком мјесту које је било насељеније. Саме грађевине манастира и цркава нису великих размјера, иако их има врло лијепе архитектонске израде, што упућује на закључак да су се зборови и заједнички састанци обављали око цркава и манастира, приликом већих празника. И за вријеме богослужења народ је углавном био пред црквом. Манастири су: Бијела, Подмалинско и Добриловина.

Манастири у Дробњаку били су не само богомоље, него и школе, једина уточишта просвјете. Њихова је заслуга што је снажно изграђена, развијена и очувана светосавска, српска национална свијест, српски језик, православни обичаји. У њима су се училе бројне генерације монаха које су, бирајући Христов пут, изабрали пут љубави: моралан, частан, храбар и достојанствен и слиједили га и у најтежим временима.

Кључне речи:

Манастир, Дробњак,
Бијела,
Подмалинско,
Добриловина

У близини села Доња Бијела, у кањону рјечице Бијеле, притоке Комарнице, смјештен је истоимени манастир са црквом посвећеном Св. Великомученику Георгију. По народном предању, саградили су га бан Козлина из Тушине и кнез Вуловић из Бијеле, уз богат прилог краља Владимира, у једанаестом вијеку. Предање каже да су Дробњаци потукли Бугаре, кад су ови прегазили све српске земље и да је свети краљ Владимир у

славу ове побједи помогао кнезу Вуловићу подићи манастир Бијелу у Дробњаку.¹

Ова побједи над Бугарима могла је бити 1002. године, приликом великог похода цара Самуила на српске земље у Јадранском приморју. После пораза Бугара на Тари, у вријеме грађења, манастир се звао Туњемирски, док се сама црква звала Туњемирица, названа тако по имену брда у близини манастира. У неким изворима из ранијег доба манастир се зове Биовски. Сачувано је предање да се овај манастир звао и „Громобоља“.²

Назив Бијела је новијег датума. По једном предању – Вуловићи, први становници Бијеле, поријеклом су из Бијеле у Бокопоторском заливу, па су они новоме селу дали име Бијела ради сјећања на своју матицу. Други, опет, веле да је село добило име по ријеци Бијелој, која кроз њега протиче.³

Зна се да је у доба краља Милутина Дробњак припадао Рашкој. То дознајемо из светостефанске хрисовуље краља Милутина. По Душановој смрти Дробњак је дошао под власт Војиновића, а мало касније власт преузима Никола Алтомановић. Намјеру да подијеле његову државу имали су краљ Вукашин и Ђурађ Балшић, али је то успјело тек 1374. године кнезу Лазару и бану Твртку. Лазару су припали Дробњак, Оногошт и Пива. Тада је дробњачки војвода био Милеша Мандић, који се те 1374. године борио у војсци кнеза Лазара и од њега добио повељу. Кнезу Лазару био је вјеран и војвода Ђурјан Косовчић, који је предводио Дробњаке у Косовском боју 1389. године. Дубоко је у народну свијест урезана легенда да су се дробњачки витезови пред полазак на поље Косово у овом светом манастиру исповиједили и причестили. Овакав однос према светом кнезу Лазару утицао је на то да он богато обдари манастир Бијелу. Према казивању, до средине XIX вијека била је очувана икона Пресвете Богородице коју је овом манастиру приложила кнегиња Милица.⁴

Манастир је успио да преживи турска освајања. То недвосмислено потврђују писани извори из каснијег периода, из којих се види не само да је манастир био активан, већ се у њему одвијала преписивачка дјелатност.

Први писани помен о манастиру потиче из 1656. године, када је у њему писана једна књига.

Катастик манастира Добриловине је највриједнија међу добриловинским књигама. Овај рукопис је писало више писара из различитих периода. Њен основни дио је из прве половине XVII вијека. Помињу се имена јеромонаха више манастира, између осталих и манастира Бијеле, а уписана су

---

¹ Андрија Лубурић, *Дробњаки*, Београд 1930, 22, 104-106.

² АС, ЗАЛ, к. XIII/192.

³ Свегозар Томић, *Дробњак*, Београд 1902.

⁴ Жарко Лековић, *Манастир Бијела*, Београд 2008.

имена Никона, Арсенија, Максима (1735), јереја Симона, Алексија, Стефа и Танасија јереја.⁵

До пред крај XVII вијека Вуловићи су поред кнежева дали и много свештеника. Последњи свештеници из овог братства били су у Бијелој поп Спасоје и калуђер Аксентије.

Почетком 1700. године забиљежен је покушај дробњачке сеобе на млетачко подручје, а један од организатора био је поп Милош Ћирковић из Бијеле.⁶

И поред изразите неприступачности манастир су Турци спалили по ко зна који пут 1694. године, а затим и 1702. године. На светом јеванђељу у манастиру Косијереву записано је да су „почели градити манастир Бијелу у 1728. години и 1848. Године“.⁷

Сачувани записи о манастиру, настали у XVIII вијеку, односе се на живот његових монаха. Запис из 1735. говори о игуману Максиму, сину кнеза Николе Јанковића из Милошевића, који је био у манастиру од 1705. до 1735. године, када се упокојио. За његово вријеме 1716. године у овом манастиру пострижен је јеромонах манастира Крушедола Гаврил Стефановић. У манастиру Бијелој, прије 1717. године, ђак Григорије учио се код игумана Никона, свог стрица, писмености и богословљу, да би потом био свештеник у селу Дружетић, Руднички крај.⁸

Књига приложника манастира Острога наводи под 1751. годином да су игуман манастира Бијела Арсеније и монахиња Стефанија дали прилог.

Из списка манастира у Херцеговини за 1804–1805. годину видимо да манастир Бијела није на списку запустјелих манастира, већ се за њега наводи да је „појушчи“. Игуман манастира Бијеле за вријеме устанка био је Арсеније.⁹

Поред тога што су га Турци више пута палили и пљачкали – 1812, 1820. и 1830. године – манастир се, нажалост, и сам три пута рушио у XIX вијеку – 1810, 1841. и 1865. године, због „клизавог земљишта и хрђавог грађења.“¹⁰

⁵ Божидар Шекуларец, *Добриловина и добриловински катастик*, Мојковац 1988.

⁶ Владимир Торковић, *Покушај једне дробњачке сеобе 1700. године*, Гласник Етнографског музеја у Београду, Београд 1937.

⁷ Никанор Ружичић, *Манастири у Црној Гори, Манастир Бијела – Св. Георгије*, Глас епархије нишке, Ниш, година 4, 1908. година.

⁸ Никола Томић, *Плеће Дробњак, Темекула*, 1980. (рукопис).

⁹ Радослав Перовић, *Први српски устанак, акта и писма*, књига 1, Београд, 92-100, 132-136, 283.

¹⁰ Никанор Ружичић, н. д.

На развалине манастира Бијела око 1813. године дошао је калуђер из Србије – Ваљевац по имену Макарије. Његова смрт 1840. године привлачила је пажњу више аутора. Најсликовитији приказ овог догађаја даје нам Лазо Ђ. Поповић: „Први је донио глас на Цетиње о Смаил-агиној погибији калуђер Бијелског манастира (који се налази у Дробњацима, један сат од Мљетичка), Макарије Шумадинац коме владика дарује крст. У повратку преко Крнова (у Дробњацима) ухвате овога калуђера Турци и одведу га пут Никшића, али га тамо не доведу, на Ошљој коси више Градачке пољане, на каише исијеку једног калуђера, да памти кад је био муштулугџија!“ Тврди се да је Његош скинуо свој напрсни крст са златним ланцем и дао га овом калуђеру.¹¹

Од јануара 1857. до 1. октобра 1862. године, у њему је био игуман Серафим Ђачић, док је настојатељ¹² у манастиру од 1863. до 1887. године био Дионисије Глођаја. Послије смрти игумана Дионисија настојатељ манастира био је Прокопије Врачар, послије њега јеромонах Саватије Вујовић, затим Јосиф Лекић. Након I свјетског рата настојатељи манастира били су Јефтимије Гломазић, Лукијан Зечевић, Рафаило Ђуровић, Михаило Жугић, Пахомије Ивановић, Мелхиседек Ђуровић и Руфим Жижић.

Два звона са манастира су понијеле окупаторске власти 1916. године. За вријеме II свјетског рата Италијани су запалили конак манастира Бијеле 6. августа 1941. године када је потпуно уништена манастирска архива, намјештај и црквене утвари¹³ које су се у конаку налазиле. Послије II свјетског рата црква је била занемарена и напуштена, тако да ни храм ни конак нису били у добром стању.

Највећа обнова манастира извршена је 1887. године, када је наново и по новом плану озидан. Обновљен је и 1908. године.¹⁴ Облик храма је једнобродна грађевина са полукружном апсидом и тродјелним звоником на преслицу који израња из западне фасаде. Дугачка је 13,5 метара, широка 6,5 метара. Прочеље цркве је од добро обрађеног тесаног камена, остали дио од грубљег материјала. Портал је лучног облика са профилисаним оквиром, високо на фасади је шестокрака, декоративна розета. Свод је полуобличаст са два пара пиластера, под је од камених плоча, а могуће је да је декоративни амвон¹⁵ припадао старијој цркви.¹⁶ Стари манастирски темељи се назире и били су већи од данашње цркве.

Манастирска црква светог Ђорђа у Добриловини по архитектури подсјећа на цркву манастира Мораче, саграђену 1252. године. Основа цркве је

---

¹¹ Лазо Ђ. Поповић, *Погибија Смаил – аге Ченгића*, Цетиње 1912, 43, 44.

¹² „Старешина манастира“, „калуђер који управља манастиром“, „игуман“.

¹³ *Утвари*, ж цркв. – „освећени судови и други прибор за богослужење“.

¹⁴ АМЦП, КЦ, ф. 52, 12.

¹⁵ *Амвон* грч. – „кружно, уздигнуто место испред олтара у православној цркви, проповедаоница“.

¹⁶ Татјана Пејовић, *Манастири на тлу Црне Горе*, Нови Сад, Цетиње 1995, 191-194.

у облику крста. Кубе лежи на пресеку полуобличастих сводова, а припрата је рађена истовремено са црквом. Олтарска апсида је споља полукружна, а тамбур¹⁷ кубета споља округло. Храм је зидан ломљеним и притесаним каменом и сигом. Све нас упућује на то да су га градили исти мајстори који су градили и манастир Морачу.

Манастир је подигнут у најнеприступачнијем крају Потарја. Са једне стране је ријека Тара, од које је удаљен око 200 метара, а са друге стране долину натркиљују високи стјеновити врхови и стрмине, тако да ова изолација самог мјеста иде у прилог тези да је манастир саграђен у турско доба.¹⁸

Први сигуран податак о манастиру Добриловини потиче из 1592. године када је војвода Шабан издао дозволу „за оправку цркве у долини, која је склона паду“. Значи да је могла бити обновљена црква која је постојала прије најмање педесет година, можда и много раније.¹⁹

Цјелокупан манастирски комплекс завршен је 1610. године. Кроз цио XVII и XVIII вијек у манастиру се одвијала жива активност, због чега је више пута страдао од турских најезди.

Крајем XVI вијека старјешина у манастиру је игуман Јанићије, сабрат духовник Зарија.²⁰

Као ктитор Добриловине помиње се 1609. године војвода Радич (Раич) Милошевић, а као приложници овог манастира помињу се и кнез Милован Лазаревић, протопоп Радул, кнез Вукић Вуковић, кнез Херак Радонић, кнез Војин Радуловић и кнез Павле Вуковић.²¹

Утицај манастира Добриловине осјећао се у цијелом Потарју и Полимљу, Дробњаку, Ровцима, па чак и у Метохији. О томе свједоче подаци из Добриловинског катастика, гдје се уписују и појединци из Ораховца и Црног Луга код Истока у Метохији, док у манастирима Ибарског Колашина срећемо монахе из Добриловине.

Игуман манастира Равне Ријеке Макарије донио је 1658. године у манастир Добриловину дванаест минеја и типик и продао их игуману Максиму, који их за своју душу приложи Добриловини.²²

¹⁷ Тамбур – део цркве облика ваљка, цилиндра или многоугла на коме лежи кубе.

¹⁸ АМЦП, МЦП, ф. 60, 547. (За манастир Добриловину се мислило и говорило да је посвећен Успенију Пресвете Богородице, док касније није утврђено да је посвећен св. великомученику и побједоносцу Георгију).

¹⁹ В. Ђоровић, *Прилог историји манастира Добриловине*, Гласник Скопског научног друштва, XIII, Скопље 1934, 193.

²⁰ В. Ђоровић, *Манастир Добриловина*, Годишњица Николе Чупића књ. XLIII, Београд 1934.

²¹ Љ. Стојановић, *Записи и натписи*, I, 227, бр. 992.

²² Исто, 386, бр. 1559.

Када је млетачки ванредни провидур, у писму из Котора у прољеће 1689. године, преко калуђера Добриловине Теодосија, позвао кнежеве Потарја на устанак, ови су му одговорили да су одани принципу, али да устанак могу подићи тек када млетачка војска дође у њихов крај, жалећи се да су под великом присмотром Турака.²³

У XVIII вијеку о манастиру има много више вијести.

Ибарски крај је 1712. године обилазио монах Георгије Добриловац и скупљао прилоге за Добриловину, а то је чинио и 1714. године, када је манастиром Црна Ријека у Ибарском Колашину управљао „игуман Максим от манастира Добриловине, отчаством Доброевић от села Бистрице.“²⁴

У манастиру су се свештеници учили књизи код калуђера Филотеја, који се утопио у Тари 1731. године.

Црква у Добриловини је прекривена 1749. године, мада је имовина манастира била прилично скромна, што се види из једног сумарног пописа манастирске имовине из те године, када је газдинство манастира доведено у ред.²⁵

Због зулума војске из Пљеваља и Новог Пазара 1769. и 1771. године, кад сејмени по Потарју починише многе зулуме, Георгије Добриловац, калуђер, служаше на страни, мада је било и оних који су остали у Потарју. Пред пљеваљском војском били су Мехмед Селмановић и његов син.²⁶

Манастир Добриловина је опустео крајем XVIII вијека, о чему свједочи и запис који потиче највјероватније из 1799. године.²⁷ Манастир је обновио Макарије Савић, родом из Пештера, кога је протјерао из Србије архимандрит Мелентије Павловић. Због турског насиља Добриловина запустје већ 1833. године.²⁸

У манастиру су се чувале старе рукописне црквене књиге „србуље“, којих је, према преписци Вука Караџића са Вуком Поповићем и Вуком Врчевићем, средином XIX вијека било „два коњска товара“.²⁹

Године 1866. дошао је у Добриловину јерођакон Михаило Дожић, који је затекао цркву сву обраслу у гору. Он је обновио цркву, која је пропојала 1867. године. Развој школства, чији почеци датирају од 1870.

---

²³ Жарко Лековић, *Манастир Добриловина и његова улога у Полимљу и Потарју*, (рукопис).

²⁴ Љ. Стојановић, *Записи и натписи*, књ. II и V, бр. 2278, 7433.

²⁵ Исто, књ. I, бр. 2978-80.

²⁶ Жарко Шћепановић, *Средње Полимље и Потарје*, Београд 1979, 168.

²⁷ В. Поровић, *Манастир Добриловина*, 173.

²⁸ Љ. Стојановић, *Записи и натписи*, књ. II, бр. 4052 – 4055. АДМЦ, Приновљени рукописи, 1869. година.

²⁹ Вук Поповић, *Писма Вуку Караџићу*, Подгорица 1999. (Податке о овим књигама даје и руски конзул Гиљфердинг).

године, такође је везан за просветитељску мисију калуђера овог манастира Михаила Дожића. Дожић је и мирио завађена братства, пружао помоћ при бирању народних првака.³⁰

За вријеме турског војног похода Хафиз-пашиних снага из Новог Пазара, крајем августа и почетком септембра 1877. године, спаљени су манастир Добриловина и нека околна села.³¹

Шаранци су манастир поправили већ 1878. године. На мјесто Михаила Дожића, који је постао настојатељ Морачког манастира, дошао је мирски свештеник Радосав Рондовић, а последије њега настојатељ је био Ђорђије Рондовић. Манастир 1884. године добија поклоне у књигама директно из Русије, из Петрограда.³²

За настојатеља манастира Добриловине именован је септембра 1900. године Никодим Јањушевић. Он је својим неуморним радом и трудом ставио у ред како манастир тако и манастирске куће и имање, те је манастир имао лијеп углед и код прекограничних Срба.³³

Црква је покривена 1898. године, иконостас је направљен 1905. године, а такође и нова врата на цркви, прозори су поправљени, црква је окречена. Звоник је направљен 1907. године и имао је четири звона.³⁴ Поправку икона вршио је 1908. и 1909. године Петар Чолановић из Подгорице.³⁵

Аустроугарске власти су на Крстовдан 1918. године убиле старог и болесног јеромонаха манастира Добриловине Викентија Грбовића, који је био настојатељ овог манастира од 11. августа 1909. године. Тада је манастир и опљачкан. Јеромонах Мојсије Поповић, сабрат истог манастира, умро је за вријеме рата у централном казненом заводу у Подгорици. Године 1919. за настојатеља манастира Добриловине долази јеромонах Пахомије Ивановић.³⁶

Манастир Подмалинско, са црквом посвећеном Арханђелу Михаилу, подигнут је на једном пропланку, на десној обали рјечице Буковице, испод села Малинска.

³⁰ С. М. Путник, *Мали додатак к описивању манастира Мораче и Добриловине*, Просвјета, 1895, 219-220.

³¹ Жарко Шћепановић, *Друштвено-економске прилике у Затарју уочи и за вријеме источне кризе 1875-1878*, ИЗ, 1-2, 1974, 91.

³² Божидар Шекуларац, *Манастир св. Ђорђа у Добриловини*, Библиографски вјесник бр. 3, Цетиње 1982, 142.

³³ АМЦП, КЦ, ф. 1, 371.

³⁴ АМЦП, КЦ, ф. 52, 51.

³⁵ АМЦП, КЦ, ф. 47, 49.

³⁶ АМЦП, КЦ, ф. 45, 3588.

По народном предању, на мјесту гдје се налази манастир Подмалинско постојала је црква мањих димензија још у X вијеку. Према другом предању, манастир Подмалинско је рад светих руку Немањића. Грађен је за вријеме дробњачког бана Орлибрана Страхињића, који је владао Дробњаком у вријеме зидања Морачког манастира. Претпоставља се да је био филијала Морачког манастира, од кога је удаљен дан хода.

Манастирска црква је пространи куполни једнобродни храм, са полукружном апсидом и припратом. Дугачка је 16,5 метара, а широка 7,5 метара. Зидана је од квадера сиге, средње величине, који су сложени у водоравне редове. Углови зидова изведени су од крупнијих комада сиге. За разлику од једноставног екстеријера, унутрашњост цркве је сложена и изванредно пропорционална. Као прво, у цркву се силази са два степеника, тако да је унутрашњост за толико виша. Припрата је одвојена од наоса тролучним пролазом. Стубови лукова припрате и носачи куполе формирају тробродни унутрашњи изглед наоса, што је једна од специфичности архитектуре овог манастира. Друга особеност је постојање зиданог иконостаса, нажалост, без остатака сликарства. На манастиру је видан утицај которских неимара, нарочито њихов начин зидања.³⁷

У вријеме турског освајања ових земаља манастир је разорен, али је брзо и обновљен. По неким архитектонским особинама данашњи изглед манастира Подмалинско може се датовати у XV вијек због стилске сличности са читавом једном групом споменика из времена Косача.

Манастир се помиње у записима на рукописима из 1558. и 1698, као и на једном кандилу из 1724. године. Народна традиција памти да је Подмалинско страдало од Турака у XVII вијеку. Обновила су га дробњачка племена, тако да је у каснијем периоду посједовао бројну стоку и земљу. У похари 1620. године убијено је дванаест калуђера и њихови гробови се налазе са сјеверне стране цркве. Калуђери су објешени о једну шљиву за олтаром.³⁸

У једном периоду манастир је био пуст, а приповиједа се да га је обновио калуђер Шутуља Србљановић, највјероватније одмах из Кандијског рата, 1669. године. Из једног записа дознајемо да је манастир био поправљен прије 1694, јер се тамо помиње неки Василије, родом Дробњак, како прилаже једну књигу овом манастиру. Запис из 1695. године нам говори да је тада у манастиру био игуман Теодосије и његов синовац Ананије, родом из села Милошевића. Из овог записа сазнајемо да је у то вријеме манастир био врло богат, јер му је управа покуповала многе земље. Тада се манастир називао и Тушином.³⁹ Манастир се помиње и 1755. године у једном запису. Тамо се

---

³⁷ Татјана Пејовић, *Манастири на тлу Црне Горе*, Цетиње 1995, 195-198. Поп Сава Накићеновић, *Бока*, Београд, 1913, 266.

³⁸ АС, ЗАЈ, к. XIII/113.

³⁹ АС, ЗАЈ, к. XIV/202. (Око 1718. године у манастиру је било шеснаест калуђера.)

каже како је „Иларион јер Пивац дошао у манастир Тушину звани ради виђења са протосинђелом Данилом.“⁴⁰

У катастику манастира Добриловине помињу се јеромонаси овог манастира Аксентије и Теодосије.

Крајем XVIII вијека игуман манастира Подмалинско је извјесни Саравеља, послје чијег је прогона 1790. године манастир запустио.

И поред релативно повољних прилика манастир остаје пуст све до 1830. године. Око 1830. године дође у Малинско калуђер Серафим Вукосављевић из Србије. Он наговори Малинштане да обнове манастир Подмалинско. Они то и учине помоћу осталих Дробњака. Црква је подигнута на мјесту старе, али је много мања.⁴¹

Године 1840. у манастиру Подмалинско рукописано је јеванђеље које је писао калуђер Василије. У то вријеме је као монах у манастиру боравио и Јосиф Стојковић родом из Шапца, који се у јуну 1840. године вратио у кнежевину Србију. Манастир су Турци спалили 1841. године.

Манастир је заживио после црквене реформе из 1868. године, којом је одређено да се манастирска земља да народу под закуп, а калуђерима одсеком годишња плата. У то вријеме сви калуђери у Црној Гори били су из других крајева.⁴² Границе манастирских имања у Дробњаку ограничила је 1868. године комисија у саставу: митрополит Иларион, војвода поп Илија Пламенац и племенски капетан Живко Пекић. Оригинал овог документа налазио се у Архиву манастира Подмалинско до I свјетског рата.⁴³

Села око ових манастира нијесу била пуста никад. Цијело је становништво увијек било хришћанско, те је имало поштовања према манастирима.⁴⁴ Цркве у манастирима Подмалинско, Добриловина и Бијела биле су уједно и парохijske, а калуђери из тих манастира обављали су све црквене обреде, не изузимајући ни вјенчање.

За настојатеља манастира Подмалинско постављен је 1870. године јеромонах Михаил Ранковић. Манастир је био већ четири године празан, без јеромонаха, па је већ следеће године почела његова поправка. Манастирска кућа је готово пала, било је потребно направити и школу. Народ је био веома привржен цркви, тако да се одмах приступило послу. На цркви је урађено

⁴⁰ Жарко Лековић, *Дробњак у првој половини XIX вијека*, Подгорица 2007, (друго издање), 184.

⁴¹ АС, ЗАЛ, к. XIV/202. (Манастир Подмалинско био је потпуно срушен све до 1814. године. Обновљен је и подигнут на старом темељу негдашњег првог манастира. Манастир је 1861. године прекривен плочом, када је урађен и иконостас и подигнут звоник за три звона.)

⁴² „Црногорац“ бр. 29, 1871. година.

⁴³ АМЦП, КН, ф. 11, 1464.

⁴⁴ Сретен В. Вукосављевић, *Историја сељачког друштва*, I, Београд 1953, 296, 297.

ново темпло (иконостас), постављен је крст, урађени су и прозори на црквеном кубету, кров и конак. У манастиру Подмалинско је од 1870. године радила и државна школа, до чијег је отварања готово сав народ у Ускоцима био неписмен.

На почетку XX вијека Подмалинско је поново запустјело. Обновио га је калуђер Никодим Јањушевић, 1908. и 1909. године.

Око цркве, посебно иза апсиде, има више старих гробова са рустичним, монументалним крстовима од сиге. За олтаром, идући од Шавника на десној страни је гроб Гази Мирка Алексића Дамјановића, који је 1840. године посјекао Смаил-агу Ченгића. Гроб Мирков обиљежен је једном скромном спомен-плочом, на којој су изрезани његови ордени, сабља и стихови које му је посветио књаз Никола, 1894. године.

Важније ствари из манастира нестају за вријеме аустроугарске окупације, а није поштеђен ни за вријеме другог свјетског рата.

Страдање и разарање манастира извршено током Другог свјетског рата настављено је и у поратним деценијама. Пошто није било довољно свештеника, поготово монаха, манастири у Дробњаку били су изложени зубу времена и људској небризи. Њихов изглед био је очајан, јер су зјапили као пуне пећине. Цркве су од народа биле занемарене и напуштене, многе без врата, кровови пропали, вода се уливала на волтове, зидови попуцали, и биле су склоне паду.

Незавидно стање ових манастира, њихових објеката и имовине биће промијењено доласком митрополита Амфилохија у Црну Гору 1991. године, од ког времена почиње обнова духовног живота на овим просторима. Манастири су оживјели, народ се враћа цркви, многи се крштавају, вјенчавају, причешћују, а игумани обављају парохијске обавезе као некада.

Скраћенице

АС, ЗАЛ – Архив Србије, Заоставштина Андрије Лубурића

АДМЦ – Архив Државног музеја на Цетињу

АМЦП, КН – Архив Митрополије Црногорско-приморске, Консистоорија
Никшићка

КЦ – Консистоорија Цетињска

МЦП – Митрополија Црногорско – приморска

ИЗ – Историјски записи

Žarko Leković

Monasteries in Drobňjak

Church represented very important part of the social and political development of Drobňjaks. Especially very intensive activities of the monasteries Bijela, Dobrilovina and Podmalinsko, which even without some bigger estates in their possession, but protected by inaccessibility of the terrain and thanks to privileged position of the residents there, they succeeded in developing its full potential and fulfilling their job in the most difficult period of slavery under Otoman empire.

Key words:

Monastery,
Drobňjak, Bijela,
Podmalinsko,
Dobrilovina

The influence of these monasteries on the residents and surrounding areas was very evident and very significant. Their influence was evident in whole Hercegovina and monks from these monasteries reached even the farthest serbian areas. Special role and respect belong to the transcribers from the monasteries whose books are very valuable and wanted from many exceptional and important people's leaders (leaders from the populus).

Due to the activities of these monks from the monasteries, they were target of Turks attacks. The Turks attacks significantly damaged these monasteries but local citizens after each attack would rebuild and reconstructed the monasteries again, making them even more glorious and magnificent.